

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI

“Tasdiqlandi”

Rektor M.T.Xodjiyev

O'ZBEK ADABIYOTSHUNOSLIGI KAFEDRASI

MATNSHUNOSLIK VA ADABIY MANBAASHUNOSLIK
FANI O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 200 000 – San'at va gumanitar
Ta'lim sohasi: 230 000 – Tillar
Ta'lim yo'nalishi: 60230100 – Filologiya va tillarni o'qitish
o'zbek tili

Guliston – 2024

Fanning nomi	Matnshunoslik va adabiy manbaashunoslik
Fan/modul kodi	Matn1505
Fan/modul turi	Majburiy
O'quv yili	2026/2027
Fan semestri	5
Ta'lim tili/turi	O'zbek/kunduzgi
Fanga ajratilgan soat/kredit	150/5
Auditoriya soat/kredit	60/2
Mustaqil ta'lim uchun ajratilgan soat/kredit	90/3

I.FANNING MAZMUNI

Fanni maqsadi: Muayyan malakaga ega matnshunos va manbaashunos mutaxassislar tayyorlash, talabalarda "Matnshunoslik va adabiy manbaashunoslik" fani bo'yicha yetarli bilim, malaka va ko'nikma hosil qilish, ularni qadimiy merosimizga hurmat va muhabbat ruhida tarbiyalash hamda kelajakda ilmiy faoliyat bilan shug'ullanishlari uchun zamin hozirlashdan iborat

Fanning vazifasi: Talabalarda shu fanning asosiy masalalari, mavzulari, xulosalari, umumlashmalari haqida tasavvur tug'dirish, eski o'zbek yozuvidagi manbalarni o'qish, tahlil va talqin qilishga o'rgatish. Qadimiy matn va adabiy manbaalar, adabiy-badiiy asar tahliliga o'rgatishdan iborat.

II. ASOSIY NAZARIY QISM (Ma'ruza, amaliy (seminar) va mustaqil ta'lim mavzulari)

II.I Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi

№	Mavzu nomi	Ma'ruza mashg'ulotida ko'riladigan mavzular	Amaliy mashg'ulot bo'yicha mavzulari	Seminar mashg'uloti bo'yicha mavzular	Mustaqil ta'lim va mustaqil ish mavzulari
1	1-mavzu. Kirish."Matnshunoslik va va adabiy manbaashunoslik" fani predmeti va ularning asosiy vazifalari.	Kirish."Matnshunoslik va va adabiy manbaashunoslik" fani predmeti va ularning asosiy vazifalari.. Yozma manbaalarni qidirib topish, tartibga solish va saqlash muammolari.	Qo'lyozma kitob haqida tushuncha.	Tarjima asarlarni matnini o'rganish	Xat turi: nasta'liq.
2	2- mavzu. Matnshunoslik va manbaashunoslik rivojlanishi va asosiy vazifalari	Matnshunoslik va manbaashunoslik rivojlanishi va asosiy vazifalari. Nazariy manbaashunoslik va amaliy manbaashunoslik.Manbaalar ga turli davrlardagi e'tibor.	Matnshunoslikning tahlil obekti	Xalq og'zaki ijodi matnlarini o'rganish	Qo'lyozma manbani tavsiflash
3	3- mavzu. Matnshunoslikning rivojlanish yo'nalishlari	Matnshunoslikning rivojlanish yo'nalishlari. Nazariy matnshunoslikning faoliyat sohasi. Amaliy matnshunoslik rivojlanish yo'sinlari.	Yagona nusxadagi matn tarixini o'rganish	Boshma nashrlarning paydo bo'lishi	O'rta Osiyo xatgotlik sai'ati tarixi
4	4- mavzu. Islom davri matnshunosligi yuzaga kelish tarixi	Islom davri matnshunosligi yuzaga kelish tarixi. Ilk Islom davridagi yozuv madaniyati. Matnlarni tiklash usullari	Matn tarixini o'zaro bog'langan, bir butun holda o'rganish	Matnlarni nashrga tayyorlash. Nashr turlari.	Alisher Navoiy asarlarining tekstologik xususiyatlari

5	5- mavzu. XI-XV asr matnshunosligi hususiyatlari	XI-XV asr matnshunosligi hususiyatlari. Qoshg'ar adabiy maktabi. Uyg'ur yozuvidagi asarlar.	Yozuv tarixi va qo'lyozma manbaalar	Qo'lyozmalar fondi	Bayoz qo'lyozma manba sifatida
6	6- mavzu. Temuriylar davri matnshunosligi	Temuriylar davri matnshunosligi. Hirot matnshunoslik maktabi. Yangi nusxalar yaratish yo'lida. Yangi yozuvlarning yuzaga kelishi.	Turli yozuv va davrlarda yuzaga kelgan manbaalarga sharh.	Qo'lyozmalarni tavsiflash	Fazliy tazkirasi
7	7- mavzu. Matn turlari va variantlari	Matn turlari va variantlari. Matnning turli variantlar: tahrir variant, til variant, folklorida variantlilik.	Turkiy adabiyotning eng qadimiy manbaalari	Ko'p nusxali matnlarni tadqiq etish	Tabiiy tazkirasi
8	8- mavzu. Manbaashunoslik va matnshunoslik yondosh sohalar	Manbaashunoslik va matnshunoslik yondosh sohalar. Adabiy manbaashunoslik va matnshunoslik – filologiyaning keng qamrovli sohasi.	Islom davri matnshunosligining shakllanishi va rivojlanishi	Transliteratsiya, transkripsiya	Ilmiy tanqidiy matn tuzish tamoyillari
9	9- mavzu. Manbaalarning tur va shakllari	Manbaalarning tur va shakllari. Manbaalarning tashqi belgilariga va mazmuniga ko'ra turlari.	Adabiyotshunoslikka oid qadimiy manbaalar	XX asr o'zbek manbaashunosligi	Yig'ma-qiyosiy matn tuzish tamoyillari
10	10- mavzu. Manbaashunoslik tadqiqotlarining matnshunoslik tahlilidagi o'rni	Manbaashunoslik tadqiqotlarining matnshunoslik tahlilidagi o'rni. Tadqiqot sohalar; ularga qo'yiladigan talablar. Tadqiqotlarda shakl va mazmun birligi.	Markaziy Osiyoda qog'oz ishlab chiqarish va kitob yaratish tarixi	Manbaashunoslik tadqiqoti olib borishning ilmiy mezonlarini	Gloss, konektura va interpolyatsiya

III. Fanni o'qitilish natijalari / shakllanadigan kompetensiyalar

Ushbu fanni o'zlashtirish natijasida, talabalar quyidagi ko'nikmalarga ega bo'ladi:

1. Matnshunoslik, adabiy manbaashunoslikda va tilshunoslikdagi matn va manbaa ushunchasining farqi, arab yozuvi tarixi, matnshunoslikning dolzarb muammolari, tabdil, transkripsiya, transliteratsiya, mumtoz matnlarni tushunishda lug'at ilmining o'rni haqida bilimga ega bo'lishi;
2. Nastaliq xatidagi toshbosma va qo'lyozma kitoblarni o'qiy olish, XX asr boshi isloh qilingan alifboni o'qib tushunish, nazmni nasriy bayon qilish, mumtoz matnni muxtasar va to'la sharhlash, adabiy manbani tasniflash ko'nikmalariga ega bo'lishi;
3. Eski o'zbek yozuvini, qo'lyozma kitobda unvonning ahamiyatini, mumtoz matnda ilmiy ko'rsatkich imkoniyatini, qo'lyozma turlarini, kataloglardagi ilmiy tavsif tuzilishlari haqida malakaga ega bo'lishi kerak.

IV. Ta'lim texnologiyalari va metodlari

- dolzarb mavzu bo'yicha shaxsiy fikrini tanqid, publitsistik va boshqa janrlar (masalan, esse)da yozma bayon qilish;

- real vaziyatga asoslangan amaliy ishlarni bajarish;
- esse, tezis va maqolalar yozish;
- vaziyatli topshiriqlarni (keys-stadi) yechish;
- jarayonli-yo'naltirilgan ta'lim;
- muhokamalarda ishtirok etish;
- kichik guruhlarda ishlashni tashkil etish;

- loyiha ishini bajarish;
- mustaqil ishlarni bajarish;
- taqdimot tayyorlash;
- turli darajadagi testlarni yechish;
- muammoni hal qilish.

V. Kreditlarni olish uchun qo'yiladigan talablar

Joriy, oraliq va yakuniy nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni muvaffaqiyatli topshirish.

Asosiy adabiyotlar:

1. Сирожиддинов Ш., Умарова С. Ўзбек матншунослиги қирралари. – Т.: Академнашр, 2015.
2. Сирожиддинов Ш. Адабий манбашунослик ва матншунослик. – Тошкент, 2018.
3. Ҳабибуллаев А. Адабий манбашунослик ва матншунослик. – Тошкент, 2000.
4. Эркинов А. Матншуносликка кириш. – Т.: Ўқитувчи, 1997..

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Алишер Навоий. Ҳайрат-ул-аброр. Илмий танқидий матн. (Тузувчи: Порсо Шамсиев). – Т.: Фан, 1970.
2. Зоҳидов Р. Саботул ожизин – илмий-адабий манба. – Т.: Муҳаррир, 2012.
3. Зуфаров Т. Хат таълими. – Т.: Меркус, 2010.
4. Исмоилов М. Хужжатшунослик ва Марказий Осиё дипломатикаси. Ўқув қўлланма. – Т.: Академнашр. 2010.
5. Исҳоқов Ф. Гулханийнинг “Зарбулмасал” асари. – Т.: Фан, 1976.

Axborot manbaalari

10. <http://natlib.uz> –Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi sayti
11. <http://ensiklopediya.uz> – O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi sayti
12. <http://ziyouz.uz> – O'zbek va jahon adabiyoti portali
13. <http://ziyonet.uz> –O'zbekiston milliy ta'lim portali

Guliston davlat universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.

Fan/modul uchun ma'sullar:

V.Rahmonov – Guliston davlat universiteti “O'zbek adabiyotshunosligi” kafedrasida dotsenti, filologiya fanlari nomzodi

Oqbo'tayev E.A – O'zbek adabiyotshunosligi kafedrasida o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Rahmonov N.A. – O'zbek adabiyotshunosligi kafedrasida professori, filologiya fanlari doktori
 M.Mamatqulov– Guliston davlat universiteti “O'zbek adabiyotshunosligi” kafedrasida professori, filologiya fanlari doktori